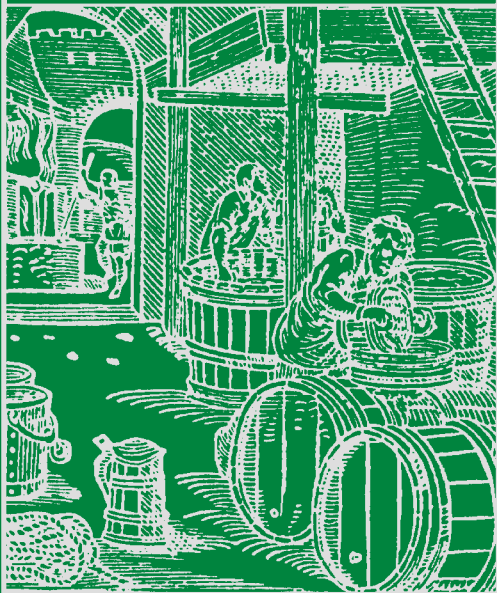

BYLINNÁ PIVA

STEPHEN HARROD
BUHNER

POSVÁTNÁ A LÉČIVÁ BYLINNÁ PIVA

POSVÁTNÁ A LÉČIVÁ
BYLINNÁ
PIVA

TAJEMSTVÍ PRASTARÉHO KVAŠENÍ

STEPHEN HARROD BUHNER

VOLVOX GLOBATOR

Stephen Harrod Buhner

Posvátná a léčivá bylinná piva

přeložil Miroslav Krůta a Gabriela Zoubková

Copyright © Stephen Harrod Buhner, 1998

© VOLVOX GLOBATOR, 2002

Translation © Miroslav Krůta, Gabriela Zoubková

ISBN 978-80-7511-588-1 (pdf)

Je nemožné věnovat knihu „Nikomu“.

Takže tato je věnována Marii.

Využití psa při vytažení dosud spící mandragory ze země.
(Vyobrazení z publikace *Tacuinum sanitatis* obsažené
v *Medicina sanitatis, Codex Vindobonensis*.)

Poděkování

Napsání této knihy by se nemohlo uskutečnit bez pomoci: editorky Toni Knapové, která mě po celý rok nutila, abych psal (veškerá zodpovědnost padá na její hlavu); Alana Eamese, který mi zpřístupnil svou obrovskou knihovnu, otevřel mi svůj domov a podělil se se mnou o své nesmírné znalosti týkající se piva i jeho výroby; Dale Pendella, jehož fenomenální kniha *Pharmako/poeia* mi pomohla pochopit, o co by v knize mělo jít. Děkuji též Mikalu Aasvedovi za jeho doktorskou dizertaci o 1380 stránkách nazvanou *Alkohol, pití a opilství v předindustriální společnosti: Úvahy teroretické, dietetické i náboženské*, za hloubku jeho vhledu a respektu, encyklopedický výzkum a snahu otřást západními představami o tom, co je a není alkohol. Děkuji všem.

Pár slov překladatele na úvod

Při překladu předložené knihy jsem narazil na dva problémy, na které bych čtenáře rád upozornil.

Prvním z nich jsou míry a váhy. Vedle mnoha úvah o vztazích mezi vývojem lidské kultury a kvašením obsahuje tato kniha velké množství receptů na přípravu nejrůznějších kvašených nápojů. Množství ingrediencí je v těchto návodech uváděno v anglických, resp. amerických jednotkách. Jejich přesným převedením na jednotky metrické by vznikaly nejrůznější desetinné zlomky a nelogicky složitá čísla. Ta by se sice dala v překladu zaokrouhlit a upravit, ale to už by podle mého mínění překladatel zasahoval do kreativního procesu výroby piva, ke kterému se autor knihy snaží přimět čtenáře. Rozhodli jsme se proto původní jednotky zachovat a knihu doplnit převodní tabulkou.

Druhý problém se týká překladu anglických termínů *ale* a *beer*. Oba termíny jsou sice v podstatě definovány, ale definice se různě překrývají a navíc v češtině slovo pro *ale* vlastně chybí. Proto oba termíny většinou překládám výrazem pivo. Pouze tam, kde je jejich odlišnost významově podstatná, ponechávám v textu anglický výraz *ale*. Jak sami v knize zjistíte, dalo by se například slovo *beer* překládat staročeským chmelovina, ale to by v textu, který je ve své velké části zaměřen ryze prakticky, znělo uměle. Nakonec autor na několika místech připouští, že i hranice mezi pojmy pivo a víno není vždy vyhraněná a že podstatné je především to, aby byl nápoj k pití.

Převodní tabulka

galon	4,5 litru
pinta	0,55 litru
libra	0,4 kilogramu
unce	30 gramů

Autorovy poznámky k textu

Možná, že jsem tuto knihu uspořádal poněkud podivínsky. Obsahuje sice recepty na vaření piva, ale není jednoduchým návodem. Krok po kroku postupujícím návodu na výrobu piva se snad nejvíce blíží Dodatek. Nicméně hlavním účelem této knihy zůstává podělit se o poezii a krásu dávného kvašení. Recepty na výrobu posvátných a léčivých piv, z nichž některé jsou víc než 2000 let staré, představují pouze přídavek. Pokud některý uvedený recept vyžaduje vysladovaný ječmen, je možné jej ve všech případech nahradit konzervovaným sladovým extraktem či kombinací hnědého cukru a melasy (podrobnosti jsou uvedeny v Dodatku). A protože se mě na to lidé pořád ptají, odpovídám: „Ne, všechna uvedená piva jsem neuvařil. Ale víc než jeden druh jsem realizoval.“

PROLOG

Prastaré legendy vyprávějí o tom, jak se bohyně slitovala nad ubohými podmínkami lidského života. Tak milovala své lidské dcery, že jim světila do opatrování dar piva. Po celém světě se traduje představa, že se pivo objevilo na světě proto, aby lidští synové a dcery mohli zapomenout na strasti smrti a oslavovat život posedlí duchem matky Země. Číše nápoje z ječmene jim může poskytnout zapomnění a pohladit jejich srdce písní a tancem.

Všechny lidské kultury mají bez ohledu na vzdálenosti v čase i prostoru stejné mýty vysvětlující vznik věcí tohoto světa. Prakticky každá kultura má například svou vlastní verzi příběhu o Pandořině skřínce. V mytologii starých Řeků hlídala Pandora schránku bohů, o níž jí bylo řečeno, aby ji nikdy neotevírala. Její zvědavost však zvítězila, ona skřínku otevřela a na svět se z ní vyvalily nemoci, hladomory, smrt a všechny hrůzy, které sužují lidstvo. Ke konci příběhu našla Pandora ve skřínce poslední věc, která tam zůstala jako dárek pro lidstvo. Na dně skřínky ležela naděje. A tak strádajícímu lidstvu zbyla jen naděje. I v lidových pověstech Afriky zopakovala černá Pandora nešťastný skutek své řecké sestry. S jedním rozdílem. Na dně svého košíku neobjevila naději, ale tykev s pivem.

Mnohem dřív, než se na světě objevili vousatí patriarchální bozi, existovala bohyně – ženský duch rození a plodnosti. Matka Země. Byla to ona, kdo dala před dvaceti tisíci lety vzniku životu a byla to ona, kdo z mateřské lásky a soucitu ke svým padlým dětem předala lidským ženám dar vaření piva. Číše milosti, tykev umožňující alespoň na chvíli zapomenout, byla naplněna pivem...

PŘEDMLUVA

Když jsem se pustil do práce na této knize, neměl jsem ani ponětí o problémech, se kterými jsem se měl setkat. Pochopitelně se objevily normální problémy každého výzkumu. Třeba obtíže při hledání pramenů (ve Spojených státech neexistuje žádný archiv zabývající se vařením piva – lidské činnosti s historií dlouhou více než 10 000 let), potíže s rejstříky (zkuste najít tři řádky o nějakém jalovcovém pivu v knize, která má 500 stránek a žádný rejstřík), nedokonalé databáze (například Coloradská univerzita nemá ve své databázi o vaření piva skoro nic), nebo jistota autorů z minulých století, že čtenáři pochopí věci, které byly tehdy obvyklé, ale které jsou dávno zapomenuty (například dosud nevím, co znamená pokyn „udělej M.B.“). Daleko větší obtíže mi však působilo objevování nečekaných skutečností i lidských vztazích s kvašenými nápoji, které se naprosto nehodily k postojům současného puritánství, které se šíří Spojenými státy. Během svého výzkumu jsem totiž objevil, že alkohol rozvíjí mnohé fyzické i psychické schopnosti, že většina tradičních piv obsahovala byliny s léčivými, afrodiziakálními či vysoce opojnými účinky a že tyto rostliny spolu s kvasným procesem sehrály ve vývoji našeho druhu zcela zásadní roli.

V naší zemi je představa, že lidské vědomí není omezeno jen na úzké spektrum sociálně přijatelných voleb, pořád ještě nepopulární. Nicméně během svých dějin okusilo lidstvo velmi široký okruh duševních stavů. Některé z nich vznikly spontánně, jiné byly vyvolány požitím alkoholu či nejrůznějších rostlin. Během práce na této knize jsem zjistil, že i když mnohé rostliny byly pro vaření piva používány z důvodů ceremoniálních, duchovních či medicínských, nezanedbatelné množství druhů bylo do kvašených nápojů přidáváno především za účelem změny vědomí. Z výzkumu užívání kvašených nápojů jasně vyplývá, že kultura jejich využívání je v naší době na velice nízké úrovni. Ještě nikdy v lidské historii nebylo lidské vědomí a z něj vycházející chování tak úzce definováno, jako je tomu dnes. Navíc tento omezující proces (vyplývající ze snahy vnést do života bezpečí, které je mu cizí) neustále pokračuje a dostává se do extrémní polohy. Je to možné vidět i na stále vzrůstajících požadavcích na omezení užití tabáku i alkoholu a na počínajícím výzkumu snažícím se zjistit už u novorozenců sklon k alkoholismu, užívání drog, depresím či nepřízpůsobivosti. Někteří politici

a sociální pracovníci trvají na tom, že miminka s podobnými sklony by měla být léčena hned od narození.

Výše uvedené vzorce chování však představují neoddelitelný aspekt lidských reakcí na opojné nápoje a zdá se, že naši předkové si toho byli plně vědomi a chápali, že není možné uhladit všechny drsné stránky života. Bylo jim jasné, že podstatné je to, jak si s těmito stránkami poradíme, a ne to, že se v našem životě vůbec projevují. A právě tento boj o překonání vlastní slabosti a začlenění tragických prvků do svého života tříbí náš charakter a dovoluje nám se rozvinout jako lidské bytosti. Pokud odmítneme tmu, nezbude nám pouze světlo, ale uniformní šedá, která nepředstavuje ani vítězství, ani porážku.

Nevěřím tomu, že snaha vymazat temnotu, která vychází z mylného předpokladu, že něco takového je vůbec možné, nám jako druhu prospívá. Proto tato kniha vychází z představy, že kvašení a využívání rostlin jako léků, psychotropních látek, učitelů a průvodců po stezce životem, je nevyhnutelnou součástí výzkumů podstaty lidství. Že naše lidství, jak mu dnes rozumíme, by neexistovalo bez daru kvašených rostlin. A tím se dostává do konfliktu s populárními představami o alkoholu a rostlinách a se základními koncepty, které si naše kultura vytvořila o podstatě reality. Z politického hlediska ji tak nelze považovat za správnou.

*Vision Mountain
červenec 1998*

KAPITOLA 1.

STUDNA VZPOMÍNÁNÍ

ACH, TY SLADKÁ SPONTÁNNÍ ZEMĚ... JAK ČASTO OŠKLIVÝ PALEC VĚDY PORÝPAL TVOU KRÁSU?

e e cummings

BRZY JSME SI UVĚDOMILI, ŽE TI MUŽI... JSOU ŠÍLENÍ. CHTĚLI MÍT ZEM; CHTĚLI SI ODNĚST PRYČ STROMY; PÁTRALI PO KAMENECH. SNAŽILI JSME SE JIM VYSVĚTLIT, ŽE DŽUNGLE NENÍ NIC, CO BY SE DALO HODIT PŘES RAMENO A ODNĚST JAKO MRTVÝ PTÁK, ALE ONI NÁS NEPOSLOUČALI.

Isabel Allendová, Povídky Evy Luny

Po několika hodinách letu v otřásajícím se a kouřem naplněném pralesním letadélku se pilot snaží přeřvat motory a ukazuje směrem dolů. Alan Eames, antroplog zabývající se problematikou piva, se snaží něco zahlédnout okénkem pokrytým rozpláclym hmyzem. Uprostřed hustého pralesa centra amazonské pánve se objevuje mýtina nacházející se na břehu klikatící se blátivé řeky, která se prodírá k obzoru. Mezi jednoduchými přístřešky a políčky manioku se hemží drobné postavičky. „Tady to je,“ oznamuje pilot a zamíří k nejbližšímu místu, kde je možné přistát a které se nachází mnoho mil na jih.

Dostat se pěšky na onu mýtinu trvá několik dní. Nejdřív dlouhá chůze po břehu řeky a pak další míle pádlování proti proudu. Horko a vlhkost pronikají všude. Vzduch je naplněn křikem ptáků a pronikavým pachem řeky a pralesní

vegetace. Konečně průvodce ukazuje ke břehu. Pádla se rychle noří do proudící vody a ženou kánoi na přistání. Prales vyzařuje klid a věkovitost, které prostupují vše jako vzduch. Zavazadla se rychle ocitají na hřbetech mužů a ti se vydávají po úzké pralesní pěšině, po které putují tak dlouho, až zahlédnou okraj vesnice. Zde se zastaví a čekají. Jejich příchod jistě nezůstal nepovšimnut. Brzy se objevuje malá skupinka vesničanů.

„Co si přejete?“ ptají se.

Alan to bere zkrátka. „Až v Americe jsem slyšel o vašem pivu. Přišel jsem se zeptat, jestli bych ho mohl ochutnat.“

Vesničani jsou očividně potěšeni zprávou, že jejich věhlas sahá tak daleko. „Ano, to je pravda,“ připouštějí. „Skutečně vaříme dobré pivo. Pojdte dál.“

Představují ho ženě, která je považována za nejvyhlášenější odbornici na vaření piva. Je drobná, zcela zcvrklá věkem a neuvěřitelně vrásčitá. Ale její oči září a zdá se, že rozumí Alanovi dříve, než průvodce přetlumočí jeho slova do domorodého jazyka. Obývá jednoduchou chýší, která je na americké poměry velice špinavá. Její nádobí na vaření piva se skládá z hliněných hrnců, pletených košíků a dlouhých měchaček. Vaří pivo podle receptů starých deset tisíc let. Alan jí předává dárky, které přinesl, a žena se usmívá. Je dobré, když cizinci chápou, že také musí něco přinést.

Když je pivo uvařeno, nepodobá se žádnému ze severoamerických piv. Je to pivo uvařené za pomoci modliteb k rostlinám, předkům, kteří jej vařili dříve, a duchům, kteří tyto předky v dávných dobách naučili toto pivo vařit. Je to pivo, které se vyrovná nejlepšímu belgickému *lambickému* pivům.

Alan se zhluboka napije a usměje se. Vesničané jsou potěšeni.

„Vždyť jsme ti to říkali. Vaříme dobré pivo.“

Nedaleko odtud deštný prales hoří. Jeden z nejtenčích půdních pokryvů na zemi je po tisíciletích poprvé obnažován a vystavován slunci a dešti. Vzduch je naplněn vířskáním motorových pil a hučením buldozerů. Všude je cítit pach motorového oleje a hořící vegetace. Stavební stroje spolu s ohněm rvou džungli jako divocí psi raněnou kořist, kterou strhli na zem. Muži tvrdě pracují. A jak už to tak bývá, občas ustanou, aby si setřeli pot z čela, vyměnili si pár žertů nebo se něčeho napili a uhasili tak svou žízeň. Zatímco nákladřáky s kládami ujíždějí pryč po blátivé cestě ke vzdálené civilizaci, muži pijí sodu nebo řídké komerční pivo z plechovek vyrobené nadnárodními koncerny. Prázdné plechovky a lahve,

keré se všude povalují, zatlačují kola nákladáků a pásy buldozerů do tenké vrstvy obnažené půdy.

Kontrast mezi oběma scénami je bolestný, ale nevyhnutelný. Stroje nepožirají jen deštný prales. Ničí současně i lidskou kulturu starou 30 000 let, způsoby myšlení, které se radikálně liší od našich dnešních, rostliny, které už možná nikdy nespátříme, a jiné věci, o nichž se ani nedovíme, že jsme o ně přišli. Jednou z nich je i pivo, za kterým Alan Eames cestoval tak daleko. Zdá se to být nepodstatné, protože pivo je jen bezvýznamný pšec. Navozuje představu zpocených buranů v tilkách, kteří se jím nalévají před fotbalovým utkáním. Na tomto světě je však mnoho věcí, které jsou mnohem důležitější, než vypadají. Pivo je jednou z nich.

Dávná piva, která se nezávisle na sobě objevovala na světě v období před 10 000 až 30 000 lety, se od dnešních piv zcela zásadně lišila. Existovaly jich stovky ba tisíce druhů a na jejich výrobu se využívalo asi 20 různých druhů kvasnic, okolo 15 různých sladidel a více než 200 druhů rostlin.

Mnohá tato piva byla posvátná, řada z nich byla velice opojná či psychotropní a stovky jich obsahovaly léčivé byliny. Byla vařena pro posvátné ceremonie, pro dosažení stavu rozšířeného vědomí, jako prostředky sloužící ke komunikaci s mrtvými předky, jako výživa i jako lék. Některá piva vycházela z představy světa, která se velice lišila od té dnešní. Byla zakořeněna ve světě, jehož nedílnou složkou bylo posvátno a v němž měly všechny věci svou duši. Ve kterém jsou živé i kameny a ve kterém je výše zmíněná destrukce deštného pralesa nemyslitelnou věcí. Dřevní piva vycházela z kultur, které bez ohledu na svůj domácí kontinent shodně tvrdily, že tajemství kvašení neobjevili lidé. Považovaly ho za dar posvátných bytostí a trvaly na tom, že piva v sobě obsahují posvátnou složku, která odráží jejich původ. Takže když se pozorně podíváme, co se skrývá za obyčejným slovem „pivo“, otevře se nám svět zcela a zásadně odlišný od toho našeho.

Když tarahumarští Indiáni vyrábějí pulque, kvašený nápoj ze šťávy agave, nalévají sladkou směs pitné vody a kaktusové šťávy do zvláštních hliněných nádob. Kvašení říkají „vaření“, a jakmile se tekutina v jedné nádobě „naučí vařit“, kladou ji k ostatním dosud nekvasícím nádobám, aby se to od ní naučily také. Vysokohorské kmeny na Nové Guiney tvrdí, že to, co roste v pralesu, není dobré pouze k jídlu, ale že je to dobré i „k přemýšlení“. Domorodí svatí mužové